

VLAAMSE VERENIGING VOOR FAMILIEKUNDE

VVf

VLAAMSE ARDENNEN

f

Periodiek tijdschrift
Twaalfde jaargang 2004 – n° 30

Onze jaarlijkse daguitstap.

Op zaterdag 28 augustus 2004 gaan wij voor de vierde maal gezamenlijk op daguitstap met Heemkring Businarias. De organisatie berust dit jaar in handen van onze vereniging o.l.v. onze voorzitter, tevens streekgids van het Pajottenland, doel van onze uitstap.

De bus wacht ons op om 8 uur aan de kerk te Nukerke. (ruime parkeermogelijkheid)

In de voormiddag bezoeken wij het prachtige kasteel van Gaasbeek, dat in het Ancien Régime het centrum was van de heerlijkheid Gaasbeek. Een aantal belangrijke families uit onze geschiedenis verbleven er o.a. de Horne's en de Egmonts. Op het einde van de 18de eeuw kwam het door huwelijk in handen van de Italiaanse familie Arconati Visconti. De laatste markiezin liet het kasteel op het einde van de 19de eeuw ingrijpend restaureren en schonk het in 1921 aan de Belgische Staat (thans eigendom van de Vlaamse Gemeenschap). De kunstcollecties bestaan uit meubelen, aardewerk, emailwerk, beeldhouwwerk uit hout, ivoor en albast, zilver, schilderijen, Brusselse en Doornikse wandtapijten, enz. Het kasteel zelf is omringd door een 40 ha groot wandelpark en bos, waar het goed is te toeven.

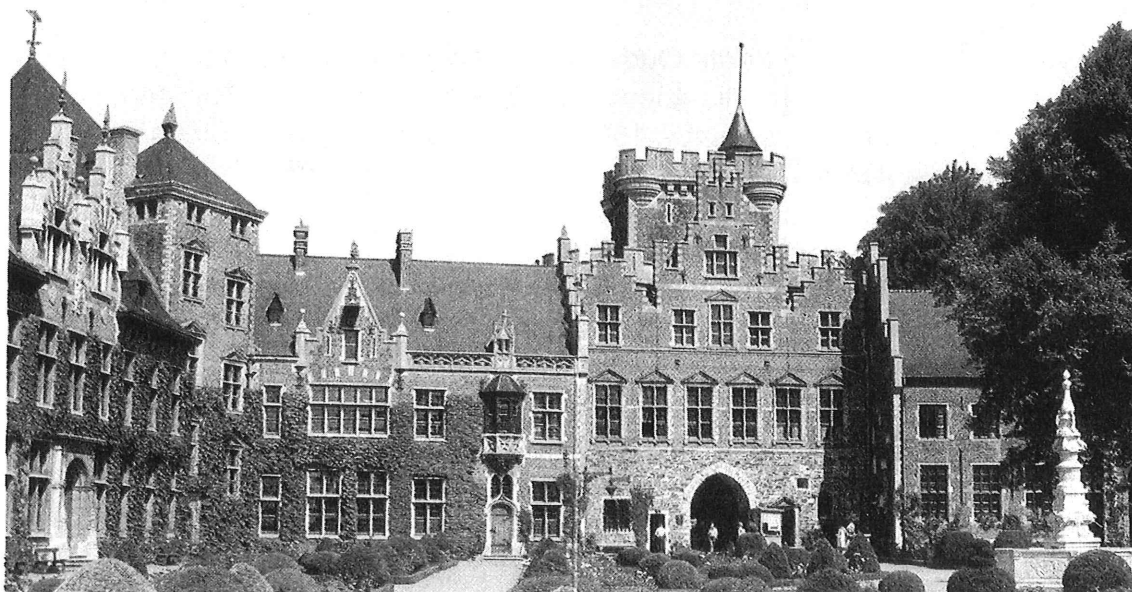
In Brasserie EGMOND, in Gaasbeek, nemen we het middagmaal. Op het menu staat :
Soep – Varkensgebraad met druiven en kroketjes – dessert

In de namiddag **verrassingstocht** doorheen het zachtgolvende en nog groene ongerepte Pajottenland, een land om nog te ontdekken.

Rond 20.30 uur zijn we opnieuw in Nukerke.

Wie mee wil schrijft 35 euro/persoon over op de bankrekening nr 443-5646341-77 van VVF-Vlaamse Ardennen p/a Rijksweg 125, 9681 Maarkedal, met de vermelding «Busreis Pajottenland». (vóór 15 augustus)

De busreis, middagmaal, inkomgelden en gidsen zijn in de prijs inbegrepen. Vlug beslissen, de eerste 50 ingeschrevenen kunnen mee !

De Reformatie in het Oudenaardse en de Vlaamse Ardennen. (deel III)

Vanaf 1562 treden de calvinisten in het volle daglicht toen in onze streek een eerste hagepreek werd gehouden. Zo predikt bv. in het kleine Sint-Maria-Horebeke (waar tot op heden de oudste protestantse gemeente in Vlaanderen is gevestigd) in 1564 ene Carolus Niellius. Enkele jaren later volgden meer dan 5.000 personen zo een preek in open lucht op de Eindries te Oudenaarde, alwaar men begonnen was met de bouw van een geuzentempel die echter heel vlug zou worden afgebroken bij de komst van Alva. De kroniekschrijver Robyn gaf hierover volgende spottende opmerking: *De geuskens van Oudenaerde trokken gelyk de slekken hun hoorekens in en kropen gelyk de vloyen in de stroypypen.*

Een hagepreek.

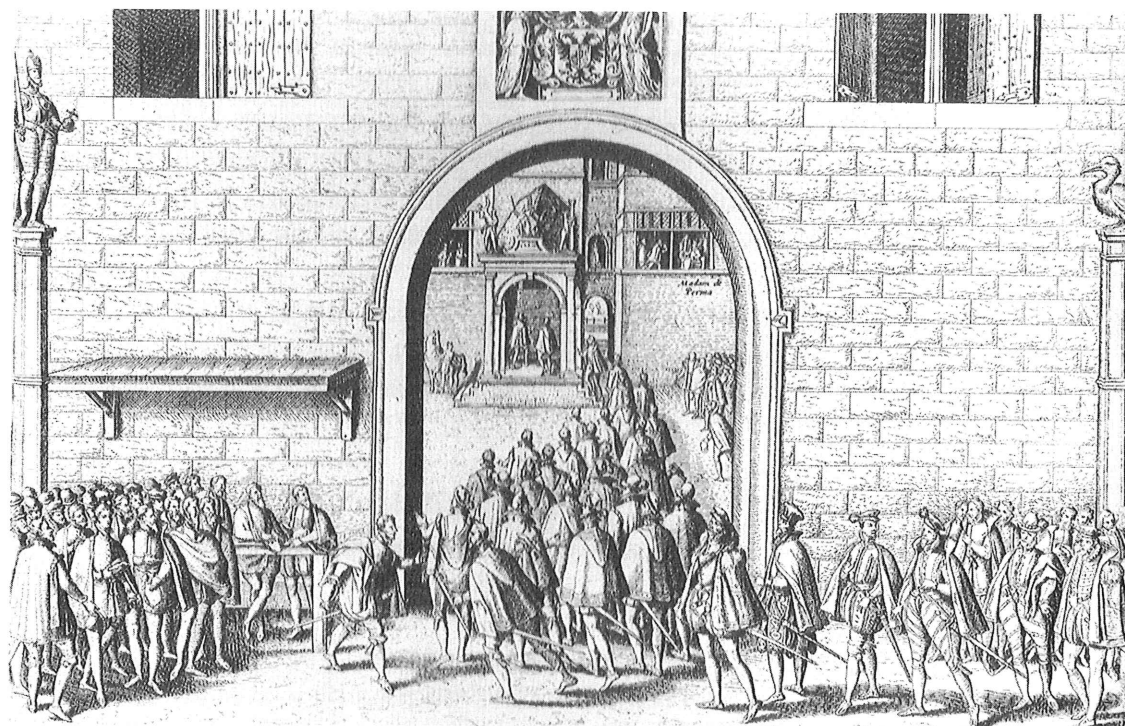
Tijdens het wonderjaar 1566, valt er te Oudenaarde reeds heel vroeg, namelijk op 20 januari, een nieuw slachtoffer van de inquisitie. **Lieven de Blekere**, schilder van beroep, was door zijn echtgenote en zijn schoonmoeder einde 1565 aangegeven bij deken Titelmans die hem liet opsluiten in *den ganzentoren* van het kasteel van Pamele. Na een leven van dronkenschap en ander *vleselick vermaeck* had hij toch de rechte weg teruggevonden en *heeft hij hem neerstelick begeven om de heylighe Schrifture te ondersoecken*. Dat hij door het lezen van de bijbel uiteindelijk *alle goddeloos geselschap ende grouwelicke superstition des Pausdoms verliet*, was niet naar de zin van zijn vrouw en haar moeder, vandaar de verklikking *aen den Pastoor van Pamele door den raet des Duyvels*. Van Haemstede vertelt verder uitvoerig hoe er getracht wordt hem tot het ware geloof terug te brengen: *De kettermeester en meer andere goddeloose Papen hebben hem ten diverschen stonden besocht om hem van syn geloove t'ondervraghen ende tot hare Roomsche Synagoge te brengen*. Doch tevergeefs: *Maer de gevanghen, hoe wel hy een slecht, eenvoudigh ende ongeleert man was, welcke maer onlancks de waerheyt bekent hadde, heeft alle de vreeselicke monsters ende reusen*

der Pauselicker secten met den worde Godts wederstaen, betuygende dat hy voor syn geloove, t'welck hy voor haer beleden hadde, **lijf ende ziele te pande wilde stellen.**

Op 3 november 1565 wordt hij als ketter tot de doodstraf veroordeeld en in *wereltliche handen* overgegeven. De Oudenaardse magistratuur is niet geneigd het vonnis zo maar uit te voeren en Titelmans, het lange wachten beu, richt een verzoek tot Margaretha van Parma die instemt. Op 20 januari 1566 wordt *den Patient naer de Vyerschaere van Oudenaerde geleyt*. Het gerucht van de nakende executie verspreidt zich als een vuur door de stad en de bevolking komt in opstand. *De Grauw-Monnicken die na costuyme den Patient ter Vyerschaeren geleyden* worden in het slijk geworpen en dienen te vluchten *roepende ende tierende met luyder kelen tot de Heeren der Stadt: Toont nu dat ghij de Overheydt zijt.*

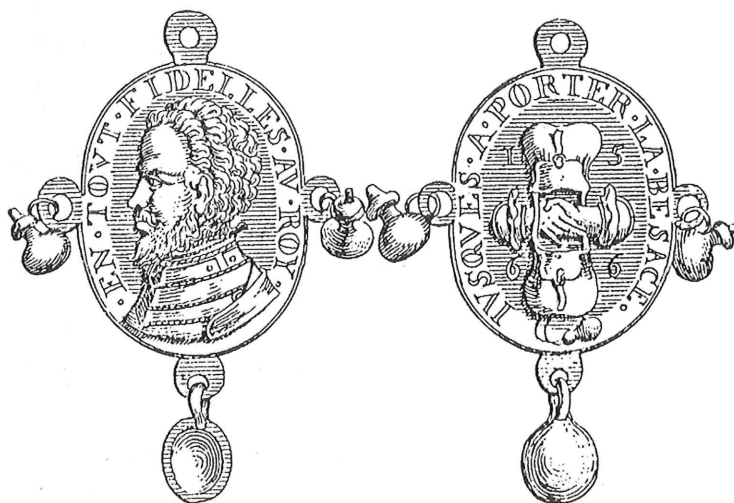
Onze Lieven de Blekere was echter met dit optreden niet gediend en trachtte de menigte te bedaren en zeide: *Och mannen ende broeders, laet de Heere sijn werck, t'welck hij over mij voorsien heeft, volbrengen. Ick bidde u alle, laet de Overheydt met mij gewerden.* Velen der Oudenaardse raadsleden zijn diep ontroerd als het doodvonnis wordt voorgelezen (...*waeren soo verbaest ende bleeck van aenschijn, dat sij den Patient tegen haere consciencie ter doot verwesen hadden*). Lieven vraagt hen *dit mandament goet te bewaeren, op dat sij het selve meughen mede brengen in den dagh des oordeels.* Hij wordt op een wagen gebonden en naar de markt gereden waar het toegelopen volk hem opnieuw wil bevrijden. Langs de weg erheen, riepen de vrouwen die voor hun huisdeur stonden, Lieven toe: *Lieve, blijft vast bij u geloove ende strijdt vromelick, want ghij hebt de rechte waerheydt. Voor de beul hem wurgde en sijn doode lichaem een wijle tijdts met den vyere becingelt* sprak hij zijn laatste woorden: *Ick danke u, O mijn lieve Vader, dat ghij mij uyt de duysternissen getrocken ende in het licht gebraght hebt, want anders soo waere ick in de verderffnisse gebleven.*

Rond deze periode sticht Marnix van St.-Aldegonde het **Eedverbond der Edelen** en op 5 april 1566 stapte hij mee op in de stoet van protesterende heren en edelen die te Brussel aan landvoogdes Margaretha hun *Propositie ende Requeste opt stuck van de Inquisitie etc...* gaan aanbieden. Bij de overhandiging van dit **smeekschrift der Edelen** wordt de afschaffing

Het aanbieden van het smeekschrift der edelen - 5 april 1566 (Gravure door Frans Hogenberg).

gevraagd van de Inquisitie, waaraan wordt voldaan in augustus van datzelfde jaar. Het is bij deze gelegenheid dat de naam **Geus** is ontstaan. Karel van Berlaymont, lid van de Raad van State en hoofdvorzitter van de Financiënraad, liet zich smalend uit over deze bedelstoet en zou de smekelingen voor *gueux* hebben uitgescholden. De reactie van Margaretha bleek zo hoopvol te zijn, dat er een dag later uitbundig werd gefeest in het paleis van Floris, vrijheer van Pallant en graaf van Culemborg en er voor het eerst *Vive les Gueux* werd geroepen. Een jaar later zal Alva genoemd paleis met de grond gelijk maken en met *zout ontsmetten*. De hieronder afgebeelde geuzenpenning werd ontworpen door Jacques Jonghelinc. (aan de ene zijde het portret van Koning Filips II met het devies *En tout fidelles au Roy* - in alles de Koning getrouw, en op de keerzijde, twee ineengeslagen rechterhanden met geplooidde losse manchetten zgn. lubben, de handslag, teken van het woord van eer, gestoken tussen twee verbonden bedelzakken met de leuze *Jusques à porter la besace* - zelfs tot het dragen van de bedeltas).

De Geuzenpenning.

Nog geen twee maanden later, nl. op 3 juni 1566, viel er te Oudenaarde een nieuw slachtoffer te betreuren. De tapijtwever **Hans Tuscaens**, zoon van Simon, wordt op de markt levend verbrand. Op donderdag 30 mei van dat jaar, op het feest van O.L.Heer-Hemelvaart, deed hij een aanval op de roomse avondmaalsopvatting door tijdens de consecratie, de omhooggeheven hostie uit de handen van pastoor Desiré Waelckens te rukken, ze te breken en op de grond te werpen. Ondertussen riep hij uit: *Merckt doch op goede lieden, siet daer is u schoonen Godt die geen maght en heeft hem selven te helpen, noch hem te verlossen uyt de handen des genen die hem neemt ende verbreeckt. Hoe lange sal 't noch sijn, ghij dulle Priesters, dat ghij den name Godts alsoo sult misbruycken ende het heylighe Nachmael des Heeren soo grouwelick schenden; Sullen uwe Afgoden-diensten nimmermeer eynden; Soo ghij immers met de Schrift niet en zijt te vermorwen, leert uyt dit exempel dat er geen Godtheyt in dit broodt en is, overmits dat men dat kan beschadigen; Waerom soudt ghij alsoo een doot dinck aenbidden, ghij die in 't leven zijt.* Dit alles gebeurde in de O.L.Vrouwekerk van Pamele. Waarschijnlijk had Hans Tuscaens een dergelijk voorval eerder meegemaakt te Brussel waar hij lange tijd had gewerkt (*ghewrocht heeft met Joos Tuscaens tappytseur woenende binnen der stede van Brusselle in de sinte Ghileynstraete*) en ook enkele familieleden woonachtig waren. In ieder geval was hij samen met zijn broer en enkele vrienden, naar Brussel geweest om de aanbidding van het Smeekschrift aan de landvoogdes bij te wonen. Niettegenstaande hij de kans kreeg om te vluchten laat hij zich gevangen nemen en 's namiddags verschijnt hij

reeds voor het gerecht van Pamele om *geexamineert te werden in presentie van de Parochie-Pape*. Op de vraag waarom hij zo een heiligschennende daad had gesteld gaf Hans als antwoord: *Soo ghy wel insaeght den heyligh-dagh die ghy onlancks gevyert hebt aengaende de hemelvaart des Heeren, soo soudt ghy gelooven de antwoorde des Engels den Apostelen gedaen, dat Christus die opgenomen is ten hemel, soo sal wederom komen als men hem heeft sien opklimmen*. Dus men behoefde Christus zeker niet te gaan zoeken in een hostie. Alle inspanningen om *den Patient van syn geloove te doen afaen* bleken vruchteloos. De heer van Pamele kwam dan op het stadhuis van Oudenaarde om het vonnis uit te spreken, te weten *dat men hem de handt soude afsnijden daer hy de Hostie mede gehandelt hadde ende dat syn lichaem daer na soude levendigh tot assche verbrandt ende in de riviere geworpen worden*. Tevreden dankte Hans Tuscaens, 22 jaren oud, zijn rechters en de heer van Pamele en gaande naar de plaats van de terechtstelling *sanck hy het Vader Onse met een blijd'gemoedt, geruste conscientie ende inwendige blijdschap dat hy om sulcken sake moeste sterven*. Wij schreven 3 juni 1566. Voor de nieuwgezinden is deze executie eens te meer olie op het vuur van hun opstandigheid geweest. Het ter doodbrengen van deze calvinistische tapijtwever ging met ernstige rellen gepaard. Het volk had genoeg van de moorden en terechtstellingen der inquisitie, de aanhoudende plunderingen der Spaanse soldateska. De heftigste predikanten luchtten hun misnoegdheid tegen de Kerk in de vele gehouden hagepreken en zweepten hun toehoorders zodanig op dat een opstand niet langer kon uitblijven.

Op 10 augustus van dat wonderjaar 1566 begon in de Westhoek, meer bepaald in het Sint-Laurentiusklooster te Steenvoorde in het huidige Frans-Vlaanderen, de beeldenstorm onder leiding van Jacob de Buyzere en dit na een ophitsende preek van Sebastiaan Matte. In zeer korte tijd deinde deze *beeldstormerij* uit over de gehele Nederlanden. Deze troebelen hadden in onze regio een bijzonder gewelddadig karakter waarvan de oorzaak te zoeken was

De Beeldenstorm - 20 augustus 1566 (Gravure door Frans Hogenberg).

in de toenemende werkloosheid in de tapijtweverij. Alle heiligenbeelden die zich aan de huizen bevonden werden stukgeslagen en hetzelfde gebeurde op zaterdag 24 augustus 1566 in vele kerken van onze Vlaamse Ardennen. Zo werd de kerk van O.L.Vrouw van Pamele grondig verwoest. *Die al dese exploicten deden, ic moet vertellen; En waeren geen menschen maer duyvels uyt'er hellen*, schrijft pastoor Waelckens. Enkele dagen vroeger nl. op 19 augustus was het klooster van Maagdendale bezet door .... *eenen grooten hoop schamel volx, als tapitseurs ende andere handtwerckers, zowel van der stede als van de voorbourghen* doch zij werden verdreven door de baljuw. Een dag voordien werden beelden vernield in de kapel van het Clarissenklooster te Petegem. Uit de St.-Walburgakerk werden de schilderijen en de kostbaarste beelden in veiligheid gebracht. Verwanten en vrienden van Hans Tuscaens namen actief deel aan de Beeldenstorm als weerwraak voor zijn terechtstelling. De zeer rijke handelaar, Pieter Backereel, eerste schepen van Pamele, samen met de andere schepenen Antheunis de Schietere en Maarten van der Moten, lieten zich eveneens niet onbetuigd en gewapend beschermden zij de beeldstormers. Rond diezelfde tijd gingen Oudenardisten de St.-Maartens- en de St.-Pieterskerk bestormen te Ronse, een stad die veel hervormingsgezinden telde. In een dekanaal verslag opgesteld in 1569 door Johannes Hauchin, leest men dat de schade niet overal even groot was. In onze streek bleven 7 dorpen gespaard, nl. Amengijs, Elst, Munkzwalm, Roborst, Rozenaken, Sint-Kornelis-Horebeke en Zegelsem. Te Edelare en Etikhove bedroeg de schade 100 gulden, te Kwaremont en Nukerke 400 gulden, te Sint-Denijs-Boekel en Michelbeke 200 gulden en te Zulzeke waar de vernielingen meerdere malen plaatsvonden, 600 gulden. Ook te Schorisse waar een twintigtal geuzenfamilies woonden, was de schade enorm groot. In het Land van Aalst werd een einde gemaakt aan de beeldstormerij door een krachtadig optreden van Backerzele, de secretaris van de graaf van Egmont. Op 28 augustus versloeg hij een groep beeldenstormers uit Oudenaarde en Ronse, die van plan waren de abdij van Beaupré te Grimminge bij Geraardsbergen aan te vallen.

De beeldenstorm was in de eerste plaats een godsdienstige beweging, door godsdienstige motieven geïnspireerd en niet louter een sociale revolutie van een uitgehongerd lompenproletariaat. De gedachte ging de daad vooraf. Reeds in 1545 verscheen te Gent de *Corte instructiye bij meester C. van der Heyden*, priester, waarin bij de bespreking van het gebod 'gy zult u geen beelden maken' de misbruiken in de beeldencultus werden gelaakt. Ook pastoor Jan Verstege brandmerkte in *Der Leken Wechwyser* van 1554, de aanroeping van engelen en beelden als afgoderij. *Die predicktempelen sal men reynighen van alle altaren, grove beelden ende alle heidensche ornamenten.....men sal die afgoderie in den gront vernielen, dat gantse missenwerck met synen altaeren, beelden, kleederen ende alle heydensche ceremonien uyt des volks oogen nemen.*

Het doel van de Beeldenstorm was dus de kerken te zuiveren van de afgodsbeelden, 'een gruwel in Gods ogen' en de kerken geschikt te maken voor de diensten van de aanhangers van het nieuwe geloof. Op diverse plaatsen hadden de hervormingsgezinden de beschikking over een kerk gevraagd en na de Beeldenstorm werd er in *gezuiverde kerken* gepredikt. Op 23 augustus sloot de landvoogdes een akkoord om een einde te stellen aan de Beeldenstorm. De hagepreken werden buiten de steden toegelaten en ook op die plaatsen waar men tot dan toe had gepredikt.

Uit de dekanale verslagen is ook op te maken dat in tal van plaatsen de vernielde altaren reeds waren hersteld in 1569. Dit was het geval te Edelare, Kwaremont, Melden, Volkegem en de beide Boekel's. In de meeste kerken bediende men zich van een draagbaar altaar (is een gewijde altaarsteen) ter vervanging van de vernielde. In Schorisse was het hoofdaltaar tijdig weggenomen en werd later door de bevolking teruggeplaatst. Dat deze beeldenstorm

grote vernieling en onherstelbare schade had aangericht aan menig kunstvoorwerp heeft geen betoog. De hierop volgende repressie zou hard zijn. Op 30 augustus al zouden te Geraardsbergen 22 personen uit het Oudenaardse worden opgehangen: 5 personen uit Oudenaarde zelf, nl. Pieter Lefort bijgenaamd den Ticheldecker, Pieter en Jan van de Wiele, Gaspard Opsomere en Jan Degans. Uit Leupegem waren Pieter Vervaeck en Frans de Neve bij de slachtoffers.

(wordt vervolgd)

Edgard VAN DROOGENBROECK

Erfgoeddag 18 april 2004

Enkele sfeerbeelden.

Documentatiecentrum Ter Maelsaecke :

Aanwinsten in het boekenbestand

- Gezinsconstructie van Mere 19de eeuw door Johan Scheerlinck en Edgard De Geyter, Heemkundige Kring van Erpe-Mere. (schenking door Carlos Aelvoet)
- Regesten op de wettelijke passeringen van de stad Aalst mei 1735 – december 1745 Registers nr. 1393 – 1397 van het oud-archief Aalst samengesteld door Wilfried Vernaeve; Dirk Martenscomité i.s.m. de geschiedkundige vereniging «Het Land van Aalst» 2004.
- Onser Lieven Vrouwen Hospitaal van Geeraardsbergen door Gustaaf De Vos, Pastoor van Scheldewindeke 1903.

- Zeventig Waregemnaars om nooit te vergeten.
- 31ste Jaarboek van de Geschied- en Heemkundigekring «De Gaverstreke» Waregem 2003 + bijlagen aan het 31ste Jaarboek.
- 150 jaar Waregemse Kloostergemeenschap (1804-1954).
- Biekorf, Westvlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde 1986 86ste jaargang aflevering 1. (Dit is een leer- en leesblad voor alle verstandige Vlamingen gesticht door Guido Gezelle in 1890).
- Tweede uitgave van de familie Balcaen door Philippe Balcaen. Waregem 2004.
De 5 hogervermelde boeken zijn schenkingen door Philippe Balcaen.

- Zottegems Genootschap voor Geschiedenis en Oudheidkunde.
- Handelingen IV-1989, V-1991, VI-1993, VII-1995, VIII-1997, IX-1 en 2 1999, X- 1 en 2 2001; XI-2003.
- Kaartboek van de Abdij Affligem 1717-1756 door Jaak Oekeley, uitgave door het Rijksarchief met steun van het Provinciebestuur Vlaams-Brabant.
- Het Hof van Beroep te Brussel en de rechtbanken van Oost- en Westvlaanderen onder het Frans Bewind 1800-1814 door Ph. Van Hille.
- Notes et documents L'Histoire religieuse des Pays-Bas Autrichiens XVIII siècle par Eugène Hubert.
- Reizen in de geest, de boekenwereld van Guido Gezelle.
Dit zijn boeken geschonken door de heer A. Leon A. Eeckhaut, waarvoor hartelijke dank !

In bewaring: 13 werken: nummers, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 12, 14, 15, 16 en 17.

13 werken (25 boekdelen, 2.288 bladzijden)

8 biografieën (14 boekdelen, 1.209 bladzijden)

3 genealogieën (9 boekdelen, 952 bladzijden)

2 varia (2 boekdelen, 127 bladzijden).

8 biografieën

Nr 1	I-LE-AD	Levensbeschrijving van Eeckhaut Adriaen Eén boekdeel - Rode kaft - 42 blz. - Tekstverwerker Schneider - 1990.
Nr 2	II-LE-PI	Levensbeschrijving van Eeckhaut Pieter Eén boekdeel - Groene kaft - 31 blz. - Tekstverwerker Schneider - 1990.
Nr 3	III-LE-JO	Levensbeschrijving van Eechautte Joannes Eén boekdeel - Blauwe kaft - 97 blz. - Tekstverwerker Schneider - 1990.
Nr 4	IV-LE-AC	Levensbeschrijving van Eechautte Andreas Cornelius Eén boekdeel - Gele kaft - 49 blz. - Tekstverwerker Schneider - 1990.
Nr 5	V-LE-FR	Levensbeschrijving van Eeckhaut Franciscus

- Twee boekdelen A en B - Rode kaften - 161 blz. - Tekstverwerker Schneider - 1991.
- Nr 6 VI-LE-PE Levensbeschrijving van Eeckhaut Philippus Emanuel
Vier boekdelen A, B, C en D - Groene kaften - 428 blz.- Tekstverwerker Schneider
1993.
- Nr 7 VII-LE-JU Levensbeschrijving van Eeckhaut Justinus
Twee boekdelen A en B - Blauwe kaften - 215 blz. - Tekstverwerker Schneider - 1990.
- Nr 8 VIII-LE-CM Levensbeschrijving van Eeckhaut Camillus Maria
Twee boekdelen A en B - Gele kaften - 186 blz. - Tekstverwerker Schneider - 1990.

3 genealogieën

- Nr 14 APE Enkele gegevens over Eeckhaut Philippus Emanuel en over enkele
Afstammelingen van Philippus Emanuel
Vijf boekdelen A, B, O, O en E - Purperen kaften - 499 bladzijden - Tekstverwerker
Schneider – 1997
- Nr 15 Geen kenletters - Eeckhaut Justinus
Al zijn afstammelingen tot 1981 en vele van zijn voorouders
Eén boekdeel - Blauwe kaft - 128 bladzijden - Stencils – 1981
- Nr 16 EL - Eeckhaut A. Leon A. - Alle afstammelingen tot en met 1985,
en meer dan driehonderd voorouders
Drie boekdelen A, B en C - Roze kaften - 325 bladzijden - Stencils – 1985

2 varia

- Nr 12 FANA Een en ander in verband met de familienamen van mijn naamgenoten
Meer dan 3.000 Eekhouten in meer dan 80 spellingen.
Eén boekdeel - Rode kaft - 75 blz.- Komputer Compaq – 1999.
- Nr 17 BIVA Biovaria - Een bewerking van delen van het hoofdstuk Varia uit vroegere werken
Eén boekdeel - Rode kaft - 52 blz. - Komputer Compaq – 2002

A. Leon A. Eeckhaut. - 27-12-2003

Land van Gavere staten van goed 1781-1801 door VVF afdeling Gent 2002 (Marcel Meys
m.m.v. Ferdinand Steurbaut).

Overzicht van de archieftoegangen in de leeszaal van het algemeen Rijksarchief (toestand op
1 September 1999).

Aan alle milde schenkers hartelijk dank.

Gerard VAN DE MEULEBROUCKE.

Uitstap naar Brussel op vrijdag 5 maart 2004.

Na enkele aanpassingen qua datum, bezochten een groep van 20 leden onze hoofdstad met het openbaar vervoer.

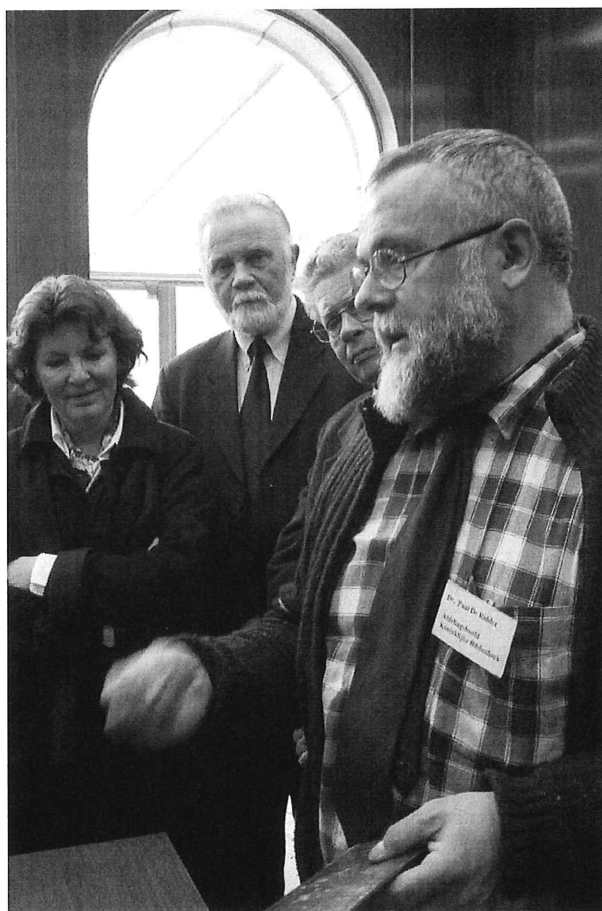
In de voormiddag bezochten we de Koninklijke Bibliotheek te Brussel, één van onze cultuurtempels, onder begeleiding van Paul De Ridder, historicus.

Na een deskundige uitleg in de centrale leeszaal en het boekendepot kwam eerst het Handschriftenkabinet aan de beurt. Met fluwelen handen worden onze oudste handschriften gestreeld. Crescendo ging het met het vertoon van «Le Vieil Rentier d'Audenarde», waarbij enkele prachtige illustraties niet aan het oog van de lens konden ontsnappen.

Via het kaartenkabinet, met al zijn kleine en grote histories, sloten we ons bezoek af in de Nassaukapel, de tentoonstellingsruimte en shop.

Na een middagmaal op zijn Belgisch op de bovenste verdieping van de bibliotheek; met zijn mooi uitzicht op de benedenstad ging het richting bovenstad. Enkel leden gingen onder tussen op schattenjacht.

De grondvesten van het hertogelijke paleis gaven hun geheimen prijs. Hoe ongeschonden dit ondergronds complex is gebleven? Zeker een aanrader.

Jos VAN EECKHOUDT

Criminaliteit in het land van AALST.

(uit : Oudenaerdsche Mengelingen 1850)

Vervolg van bijdragen : jg. 9 nr. 25 en jg. 10 nr. 27.

Bandeloosheid, moord en doodslag werd in de 16^e en 17^e eeuw zwaar gestraft en kan verantwoord zijn, maar ook diefstal, vechtpartijen en ander kleine vergrijpen, ook anders-geloofsovertuiging, zelfs het lezen van een «verboden boekje» werd vaak zwaar gestraft.

Zo kreeg Arent De Moor, bijgenaamd «Het licht Ghods» de doodstraf °1533. Hij werd «*gheexecuteert met den sweerde*» om dat hij een verboden bousekin binnen huis hadde. Gillis Vander Moten «*wiert te Oudenaarde ghedoot met den sweerde de 8-8-XV°XLIX (1549) ter causen van de schrifture*». Louis Elinck uit Ronsse van den Pamelmeersch «*verbrant ter causen van den schrifture op den Sacramentsavond 12-7-1555*».

Twee criminele vonnissen:

Gheeraert van den Kerckhove, «*in dienst van de rebellen, vijandig te staan tegen zijne Majesteit en de Cath. Kercke te Dendermonde, Brusseele, uiteindelyk in de casselrijen, gecondamneert, gheexecuteert te worden metten stroppe*». (2-3-1583)

Evenzo voor Joos De Ceuninck «*gheboren te Huisse, - om de wapens gedragen te hebben tegen de Cath. Religie en met complicien uit 't garnizoen over Schelden te vrijbuiten, lijfelijk gheexecuteert te zijn metten coorde – doot lichaam gehangen te worden ter plaatse patibulaire*».

Om het verlenen «*gedurende 3 jaren, van diensten aan de rebellen, vijanden van de kerk en de koning, te Gent, Dendermonde en Brussel, zich ook te begeven binnen Oudenaarde werd Joos de Cock, fs Jan, geboren van Tieghem, gheexecuteert voor 't stadhuis metten stroppe, doot lichaam buiten de stede*».

Evenzo Cornelis Pietersen van Bergen-op Zoom : «*ten dienste van den vijand gedurende elf jaren, wapens te hebben gedragen tegen de H. Kerk ende de koning van Spanje, hulp aan straatschenders en vrijbuiters – exemplaire punitie : ghecondemneert ter galghe metten koorde – doot lichaam ghehangen buiten de stad*». (21-2-1585)

Om dezelfde feiten werd Jacques Vande Vijvere van Kruishoutem veroordeeld. Hij kreeg dezelfde straf. (26-6-1585)

Zo ook Dries Michiels van Deinze, meeloper met vrijbuiters, veroordeeld tot de galg gezien zijn jeugdige leeftijd, maar tijdens de hanging van zijn compagnon Vande Vijvere, geselseld «*met den scherpen roude – totten loopende bloede*».

«*Symoen Callaert van Ghendt, om wapendracht zes jaren lang, strijd tegen 't H. Geloof en gezag van de koning, vrijbouter langs de wegen rond Bergen en Acten, pilleren van passanten – veroordeel tot de strop vóór 't stadhuis*». (27-7-1585)

Jehan Parneton, geboortig van Mons – om dezelfde feiten als voorgaan, veroordeeld tot executie met de koord – zelfde dag.

Op 28-12-1445 kreeg Coppein Breins, fs Gillis een veel mildere straf, maar vergeleken met ons huidige rechtspraak werd hij toch zeer zwaar gestraft. «*Om op kerstavont in de lochtinghe van goede lieden, vijolier, wijngaert en andere crudeken uitgetrokken te hebben, veroordeeld binnen zonnenschijn de stad te verlaten, derde dag buiten Vlaenderen en binnen 't jaar er niet terug te komen – up u lijf*».

Een reeks vonnissen uitgesproken tussen 15-10-1573 en 12-1-1578 werd op 27-4-1586 ter kennisgeving door de Oudenaardse raad aan de hoge raad van de koning overgemaakt. Het delict is niet omschreven maar gezien de gestrengheid gaat het wellicht eveneens over geloofsovertuiging of opstandigheid tegen het gezag.

- Arent Muren, voor delicten werd gezeseld met roeden.
- Arthur van Habosch, na foltering verbrand.
- Christoffel Brugman, verwezen naar de brandstapel.
- Hanskin Wante gezeseld.
- Adriaen Van Loosvelt, Pieter Veys, Arent Murins en Joris van de Walle, gezeseld.
- Hansken vander Donckt, Herman Tavernier, Nicolas Le Clerck, gezeseld en verbannen.
- Jehanne en Antoinette Du Sar verbannen.
- Herman de Tavernier, Jan De Haene, gezeseld na foltering.
- Arent de Backere, Jan Triestrain, Martin Backelant, Arent de Hane, Jan Wyme, Jehan Purmont, Jehan de Buisere, Gillis van Ceunebroeck, Stoffel van Bost, Nicolas de Goy, Joozijnde van Malderen, Thomas de Grenier, Everaert Carpentier, Framboise de Parijs en Truwe haar dochter, Cathelijne van Wezele, Jan Scaepcooman, Jooris vanden Oostende, Hans Duitsborgh, Jan Piers, Raese Schuermans. Het waren kleine delicters die veroordeeld of verbannen werden en die clementie konden vragen «*met toorts in de handen*» voor de wetdienaars.

Vrijbuiters moesten worden gevangen om dan geëxecuteerd te worden en indien nodig, bij weerstand, mochten ze zelfs ter plaatse dood gesmeten worden.

Tot hier mijn nota's uit hoger genoemde mengelingen. Aan lezers, stamboomzoekers die in de naamlijsten een voorouder ontdekken, mijn excuses. Maar gedenk : in ieder kudde zit er weleens een zwart schaap en dat illustreert een stamboom.

Michel GYSELINCK

Priesters uit onze regio tijdens het Ancien Régime in het Land van Aalst (3)

Voor onze bijdrage doen wij beroep op het standaardwerk van J. De Brouwer «Bijdrage tot de geschiedenis van de kerkelijke instellingen en het godsdienstig leven in het Land van Aalst tussen 1621 en 1796», met aanvullingen aan de hand van de gegevens van de parochie-registers eveneens en uit Luc Schokkaert: «Bibliografisch repertorium van de Priesters van het Bisdome Gent 1802-1997».

Vervolg van V.V.F.-VI. Ardennen nr. 26, p 9-11

nr. 28, p 8-11

nr. 29, p 8-13

Uit Zwalm

Beerlegem:

Joannes-Baptista Vande Spieghele: °Beerlegem, 18.07.1713

Zoon van Joannes-Baptista & Jacoba Vande Weghe

Wijding Mechelen, 08.06.1743

Deservitor te Moorsel, 12.06.1746 tot 1749

Pastoor te Impe (benoeming 20.04/aanstelling 23.05.1752)

† Impe, 18.08.1764

Dikkele:

Nihil.

Hermelgem:

Constantinus-Philippus Vande Weghe: °Hermelgem, 25.01.1708

Zoon van Livinus & Valeria Vander Schueren

Peter & meter: Livinus Vande Weghe & Adriana Vander Schueren

Onderpastoor te Ukkel

Pastoor te Sint-Kornelis-Horebeke, 27.05.1752

Deservitor te Nukerke, 1758

† Nukerke, 23.09.1773.

Hundelgem:

Joannes-Baptista Fonteyne: °Hundelgem, 08.08.1747

Zoon van Andreas & Maria-Magdalena Fonteyne (volgens index)

Kapelaan te Berchem, 26.10.1775.

Meilegem & Munkzwalm:

Nihil.

Nederzwalm:

Constantinus-Romanus Cnudde: °Nederzwalm, 03.02.1702

Zoon van Joannes & Adriana Vander (Ver) Schueren

Peter & meter: Ignatius Vander Eecken & Catharina Verschueren

Wijding te Mechelen, 18.12.1728

Onderpastoor te Oordegem 1734 tot 1739

Deservitor te Haaltert, 11.06.1743

Pastoor te Haaltert, 24.07.1781

† Haaltert, 24.07.1781.

Petrus-Amandus Sonnevile: ° Nederzwalm, 16.03.1735

Zoon van Joachim & Judoca Magerman

Peter & meter: Petrus-Amandus Magerman & Carolina Sonnevile

Wijding te Mechelen, 31.05.1760

Onderpastoor te Erwetegem, 1760 tot 1761

Kapelaan te Haaltert, 1761

Kapelaan te Kobbegem, 1761

2e onderpastoor te Aalst, 1763

Kapelaan te Essene, 1776 tot 1777

Pastoor te Grimmige, (benoeming 20.05.1767/aanstelling 10.02.1778)
tot 1803.

Constantinus-Benedictus Van Coppenolle: °Nederzwalm, 28.10.1732

Zoon van Petrus & Anna-Catharina Cnudde

Peter & meter: Livinus Cnudde & Christina Cnudde

Wijding te Mechelen, 07.06.1756

Onderpastoor te Wichelen, 1763 tot 1767

Pastoor te Wichelen, (benoeming 25.05/aanstelling 14.07.1768)

† Vlierzele, 16.12.1800.

Jacobus Vande Velde: ° Nederzwalm, 08.05.1761

Zoon van Guilielmus & Maria-Joanna Cannoyelle ex Overmere

Peter & meter: Jacobus-Cornelius Cannoyelle &

Anna-Christina Vande Velde

i.p.v. Aldegonde Van Molderghem

Opgevoed te Overmere

Onderpastoor te Melle, 26.02.1790

Onderpastoor te Aalst, 1800

Pastoor van het Begijnhof te Aalst, 1803

† Aalst, 31.10.1835

Joannes Vande Velde: °Nederzwalm, 07.01.1710

Zoon van Adrianus & Aldegonde Van Molderghem

Peter & meter: Joannes Vande Velde & Petronella Van Molderghem

Wijding, 05.1739

Kapelaan te Roborst, 1741 tot 1747

Deservitor te Nieuwerkerken, 26.05.1747

Pastoor te Nieuwerkerken, 13.09.1747

† Nieuwerkerken, 04.01.1763

Paulatem:

Adrianus De Clercq: °Paulatem, 21.03.1724

Zoon van Judocus & Maria Buysse

Peter & meter: Alexander De Clercq & Judoca Buysse

Deservitor te Hundelgem, 14.06.1754

Roborst:

Gerardus Colbrandt: °Roborst, 02.04.1747

Zoon van Petrus & Maria-Theresia Dossche

Peter & meter: Gerardus Dossche & Maria-Christina Vander Straeten

Wijding te Mechelen, 23.12.1775

Kapelaan te Onkerzele, 16.01.1777
Onderpastoor te Wichelen, 1777
Pastoor te Parike (benoeming 27.05.1785/aanstelling 31.01.1786)
† Parike, 03.09.1809.

Carolus Vande Weghe: °Roborst, 13.04.1765

Zoon van Jacobus-Joannes & Angelina Magherman
Peter & meter: Carolus-Gabriël Vande Weghe
& Catharina-Anna Magherman
Kapelaan te Sint-Maria-Oudenhove, 20.08.1790
Onderpastoor te Etikhove, 1791
Pastoor te Zulzeke, 12.10.1803
Pastoor te Nukerke, 21.04.1818
† Nukerke, 30.01.1835

Rozebeke:

Petrus-Guilielmus Taelman: °Rozebeke, 28.02.1706

Zoon van Petrus & Martina Vande Veegaete
Peter & meter: Petrus Taelman & Joanna Vander Donckt
Wijding te Mechelen, 03.06.1730
Kapelaan te Sint-Denijs-Boekel, 1732 tot 1733.

Sint-Blasius-Boekel, Sint-Denijs-Boekel, Sint-Maria-Latem & Wijlegem:

Nihil.

Uit Brakel:

Elst:

Arnoldus Van Helleputte: °Elst, 29.03.1699

Zoon van Adrianus & Rosa De Temmerman
Peter & meter: Arnoldus De Temmerman & Arnolda Sceppers
Wijding te Mechelen, 10.06.1724
Pastoor te Sint-Lievens-Esse, 22.06.1730
† Sint-Lievens-Houtem, 10.01.1742.

Everbeek:

Josephus Brootcorens: °Everbeek, 26.03.1673

Zoon van Antonius & Anna Piens
Peter & meter: Joducus Piens & Anna Foubert
Deservitor te Parike, 1699
Pastoor te Zarlardinge, 12.03.1699
† Zarlardinge, 02.05.1742

Judocus Spitaels: °Everbeek, 28.10.1632

Zoon van Judocus & Maria Hamys
Peter & meter: Judocus Hamys & .... Vander Poorten
Pastoor te Hofstade, 26.06.1657
Deservitor te Gijzegem, 23.05.1677
Pastoor te Gijzegem, 29.10.1677
Pastoor te Mespelare, 20.10.1694 tot in 1703.

Michelbeke:

Nihil.

Nederbrakel:**Gregorius-Benedictus Vander Donckt:** °Nederbrakel, 16.01.1707

Zoon van Judocus-Antonius & Agnetis-Judoca Vanden Bossche
Peter & meter: Gregorius De Poorter, onderpastoor te Geraardsbergen
& Maria Vander Eecken

Wijding te Mechelen, 07.06.1732

Deservitor te Volkegem, 07.09.1738

Deservitor te Waarbeke, 18.06.1739

Onderpastoor te Nederbrakel, 1741

Deservitor te Bavegem, 03.06.1743

Petrus Van Huffel: °Nederbrakel, 08.04.1658

Zoon van Petrus & Arnolda Vander Moten

Peter & meter: Georgius Meulenijsen & Petronella Delplanck

Wijding te Brussel, 22.09.1691

Deservitor te Etikhove, 18.08.1693

Pastoor te Kerkem, 24.08.1694

† Kerkem, 13.07.1717

Opbrakel:**Renierus Van Trienpont:** °Opbrakel 1661 (registers beginnen pas in 1671)

Wijding te Brussel, 08.06.1691

Deservitor te Etikhove, 28.10.1693

Pastoor te Etikhove, 29.03.1694

† Etikhove, 03.05.1740

Parike:

Nihil.

Zegelsem:**Joannes Van Coppenolle:** °Zegelsem, 22.02.1740

Zoon van Joannes-Baptista & Joanna-Maria Dhaese

Peter & meter: Hermes Van Coppenolle & Judoca Dhaese

Wijding te Mechelen, 01.06.1765

Kapelaan te Zegelsem, 11.07.1766

Deservitor te Zegelsem, 01.07.1770 tot 1771

Pastoor te Melden (benoeming 06.06/aanstelling 10.07.1775)

† Melden, 24.09.1809.

Jos VAN EECKHOUDT

Algemene mededelingen.

NAJAARPROGRAMMA 2004

Zaterdag 28 augustus 2004: Jaarlijkse uitstap naar het Pajottenland.

In de voormiddag brengen we een bezoek aan het kasteel van Gaasbeek.

Een middagmaal wordt voorzien in Gaasbeek. 's Namiddags een verrassingstocht doorheen het landelijke en nog groene Pajottenland.

Vertrek voorzien Nukerkeplein om 8 uur en tijdig terug (rond 20.30 uur)

Zoals gewoonlijk gaan alle activiteiten door op de laatste woensdag van elke maand om 20.00 uur (uitgezonderd de maand juli, augustus en december) in ons lokaal «Huis van Parma», Markt 33 te Oudenaarde. Iedereen is hartelijk welkom en de toegang is gratis. (onder voorbehoud van wijzigingen)

Woensdag 29 september om 20 uur.

Voordracht door Johan Roelstraete, auteur van diverse genealogische werken. «Heraldiek» of hoe verklaart hij een familiewapen en hoe stellen wij een familiewapen samen.

Woensdag 27 oktober 2004 om 20 uur.

Werkvergadering: Oud Schrift.

Woensdag 24 november om 20 uur.

Voordracht door Carlos Aelvoet, gouvvoorzitter «Aangiften nalatenschappen in het kanton Oudenaarde». Diverse weken heeft hij in het Rijksarchief in Beveren diverse boeken met aangiften gedigitaliseerd. Hij vertelt ons over de vorm van de aangiften en de inhoud. Waar kunnen we terecht voor verdere opzoekingen?

DOCUMENTATIECENTRUM «TER MAELSAEKE»

Het heemkundig- en genealogisch documentatiecentrum is open elke zondagvoormiddag van 9 tot 12 uur. Ook elke eerste zaterdagvoormiddag van de maand vanaf 9 tot 12 uur.

Gesloten: tijdens de jaarlijkse vakantieperiode van 14 juli tot en met 10 augustus. De toegang is vanzelfsprekend GRATIS.

E-mail: ter.maelsaecke@skynet.be

OPRECHTE DANK:

Aan Mevr. Elvire Leenknecht-Verstraeten voor de schenking van decollectie van een kleine honderdduizend doodsbriefjes. Terzelfdertijd doen we een oproep om vrijwilligers voor het toegankelijk maken van dit legaat.

Aan Mevr. Rachel Bousard die in het verleden ons een uitgebreide collectie doodsprentjes schonk.

«STATEN VAN GOED»

Terminologie

We kregen van de heer Ingenieur-Directeur Roger DE MOERLOOSE toelating om zijn tekst over «de terminologie» i.v.m Staten van Goed in ons tijdschrift over te nemen. Op woensdag 28 april 2004 bracht hij hierover voor onze afdeling een boeiende voordracht.

EEN PERSOON OVERLIJDT: HET STERFHUIS.

Een persoon overlijdt. Men spreekt van het 'sterfhuis' van de overledene. Hetgeen de overledene (de 'erflater') nalaat (de 'nalatenschap' of de 'boedel') vormt de 'erfenis'. Deze zal, wanneer er meerdere erfgenamen (hoirs) of 'staken' zijn, moeten worden verdeeld (de 'boedelscheiding', het 'uit onverdeeldheid gaan').

Tenzij anders bepaald door de erflater vóór zijn dood (bij testament, door schenking onder levenden ('donatio inter vivos'), bij huwelijkscontract, ...), worden de erfgenamen aangewezen door de wet.

De (huidige) wet heeft een 'rangschikking' opgemaakt en de erfgenamen opgedeeld in vier 'orden' volgens bloedverwantschap, te weten:

1. alle afstammelingen: kinderen, kleinkinderen, achterkleinkinderen.
2. de ouders van de overledene samen met broers, zusters en/of de afstammelingen van deze laatsten.
3. alle bloedverwanten in de opgaande lijn - de ouders als de overledene geen broers, zusters of hun afstammelingen nalaat, grootouders.
4. alle bloedverwanten in de zijlijn, andere dan broers en zusters en hun afstammelingen - ooms, tantes, neven, nichten, ...

Een hogere orde sluit de lagere steeds uit. Binnen de orde zal de graad (d.w.z. de optelling van het aantal generaties tussen de overledene en zijn bloedverwant) bepalen of men erft. De voorrangregels van orde en graad moeten samen worden toegepast, met als belangrijkste uitzondering de plaatsvervulling. Dit doet zich voor als een bloedverwant die zelf zou geërfd hebben vóóroverleden is. In zulk geval wordt zijn plaats ingenomen door zijn dichtste afstammelingen. die samen het deel zullen krijgen dat normaal was toegekomen aan de vóóroverleden erfgenaam.

Heeft de overledene 'minderjarige' kinderen in leven, dan spreekt men van zijn/haar 'wezen'. Wezen waarvan slechts één van de ouders overleden is noemt men 'halve wezen'.

Wezen waarvan beide ouders overleden zijn noemt men 'volle wezen'.

Wezen uit éénzelfde huwelijk noemt men 'wezen van volle bedde'.

Wezen uit twee verschillende huwelijken van de overledene noemt men 'wezen van halve bedde'.

De nalatenschap langs vaderszijde noemt men de 'vaderlijke versterfte'.

De nalatenschap langs moederszijde noemt men de 'moederlijke versterfte'.

EEN GEHUWD PERSOON OVERLIJDT EN LAAT EEN WEDUWE/WEDUWNAAR EN ERFGENAMEN NA.

Het erf- en huwelijksgoederenrecht in Vlaanderen was volstrekt plaatsgebonden en verschilde van streek tot streek, en bovendien waren er lokaal in de loop van de tijd wijzigingen mogelijk.

Bij de 'liquidatie' van een sterfhuis diende men zich te 'reguleren' naar het gewoonterecht (de 'costume' of 'costuyme').

Het tijdens het huwelijk verworven bezit van een echtpaar vormde de gemeenschap ('gemeensaemheid').

Bij overlijden van man of vrouw werd de gemeenschap verdeeld.

De overlevende echtgenoot/echtgenote behield zijn/haar eigen goederen ('patrimonie', 'matri-moniale goederen') in volle eigendom (deze maakten geen deel uit van de gemeenschap). Het deelbaar ('deelsaem') goed van de nalatenschap werd steeds in twee verdeeld tussen de langstlevende echtgenoot en de erfgerechtigde(n). Het deel van de erfgerechtigde(n) werd dan in zoveel delen verdeeld als er staken waren.

De langstlevende kreeg daarenboven het 'recht van bylevinghe', uit de opbrengst van het erfdeel van de erfgenamen.

Verder hing alles af van:

- a. het al dan niet aanwezig zijn van een huwelijkscontract (de 'huwelijksvoorwaarden') en de bepalingen ervan,
- b. het al dan niet aanwezig zijn van een testament en de bepalingen ervan (gestorven 'ab intestato' betekent 'gestorven zonder een testament na te laten'). In de marge kan hier vermeld worden dat in het Gentse gewoonterecht bijvoorbeeld schenkingen tussen man en vrouw verboden waren.

De erfgerechtigden waren niet verplicht een erfenis te aanvaarden. Waren er meer schulden dan baten dan konden ze de erfenis verwerpen (het sterfhuis 'vlieden' of 'renunciëren').

In de marge kan hier vermeld worden dat, in tegenstelling tot andere Vlaamse steden, volgens het Gentse gewoonterecht een weduwe geen renunciatierecht had bij een met schulden beladen nalatenschap.

ZIJN ER GEEN MINDERJARIGE OF GEHANDICAPTE ERFGERECHTIGDEN, dan konden de erfgenamen de nalatenschap volledig vrij onder elkaar verdelen (het 'uit onverdeeldheid gaan'), in welke vorm dan ook.

Uiteraard trachtten ze aan hun volledig wettelijk deel te geraken. Om latere moeilijkheden te vermijden deden ze dikwijls beroep doen op een notaris, niet alleen bij het verkopen van onroerend goed, maar ook bij andere vormen van verdeling en lieten deze 'acten en contracten' op volledig vrijwillige basis registreren op de schepenbanken ('wettelijke passeringen').

Enkele speciale vormen van verdeling van een nalatenschap:

- de 'partaighe' of 'verdeelinghe', 'verlandinghe' 'vermanghelinghe',
- de 'uitgrootinghe',
- de 'vercavelinghe', al dan niet gepaard gaande met een loting,
- de 'ver(h)oorsoetinghe'.

Op de erfenissen waren uiteraard heerlijke, kerkelijke en andere rechten verschuldigd. Zo had in het bijzonder de 'heer' van de heerlijkheid waaronder de overledene ressorteerde, het recht

om het 'beste hoofd' ('beste kateil', 'beste pand', 'beste hoofdstoel') uit de nalatenschap te innen.

Dit 'beste hoofd' kon door een geldelijke tegenwaarde worden vervangen.

Poorters (of poorterskinderen) van een stad waren van dit recht vrijgesteld ('poorterlijk sterfhuis').

EEN PERSOON OVERLIJDT EN LAAT MINDERJARIGE WEZEN NA UIT ZIJN/HAAR HUWELIJK.

Volgens de costumen in Vlaanderen MOEST de 'boedelbeschrijving', meestal ook 'staat van goed' genaamd, STEEDS WORDEN OPGEMAAKT indien zich tussen de erfgerechtigden TEN MINSTE

- a. EEN (één) minderjarig ('onderjaerigh') kind bevond (eigen kind of eventuele plaatsvervangend kleinkind),
- b. fysisch gehandicapte ('gebrekkige', bijvb een blinde) of mentaal gehandicapte ('innocente') wees bevond.

De staat van goed was de volledige beschrijving en inventarisatie van het nagelaten bezit van de overledene en werd opgesteld opdat een erfenis rechtmatig zou verdeeld worden en de minderjarigen niet zouden benadeeld worden. Hij werd opgemaakt door een voorlopige voogd en vormde de basis voor de verdeling van de erfenis tussen de minderjarige(n), de (eventuele) reeds meerderjarige(n) en de overlevende echtgenoot, of ook nog, indien geen ouder overleefde, voor de verdeling tussen de minderjarige(n) en (eventuele) reeds meerderjarige(n) onderling. De staat van goed vormde tevens de grondslag voor de verantwoording van het beheer van het goed van de wees (wezen) die door een definitieve voogd om de 1 à 3 jaar aan de schepenen als 'oppervoogden' moest voorgelegd worden.

Tot aan de invoering in 1804 in onze streken van de Code Napoléon (die de basis vormt van ons Burgerlijk Wetboek), werd een persoon slechts meerderjarig op 25-jarige leeftijd, tenzij hij vóór de leeftijd van 25 jaar huwde, de geestelijke staat aannam, eventueel een openbaar ambt aanvaardde of expliciet ontvoogd werd.

De minderjarige zelf was steeds onmondig en rechts onbekwaam. Zolang de beide ouders leefden, oefenden ze gezamenlijk de ouderlijke macht uit.

Stierf één van de ouders dan kwam er een einde aan de uitoefening van de ouderlijke macht en kwam de minderjarige wees onder voogdij. Deze voogdij (met inbegrip van het beheer van de weesgoederen en het stellen van rechtshandelingen) werd uitgeoefend door de voogden (de 'vooghdye'), terwijl de minderjarige opgevoed ('gehouden' en 'onderhouden') werd door de 'houder' of de 'houderigghe' (de 'houdenisse'), waarvoor de houder(igge) de opbrengst (geheel of gedeeltelijk) van de weesgoederen ontving.

DE 'HOUDENISSE' VAN DE MINDERJARIGE WEZEN

Zodra één van de ouders gestorven was kwam een einde aan de ouderlijke macht en spraken men van de 'houdenisse' van de minderjarige wees.

De wees werd onderhouden en opgevoed door een 'houder' of een 'houderigghe'. Dit was in geval van halve wezen uiteraard bijna steeds de langstlevende ouder, doch dit hoefde niet noodzakelijk zo te zijn. De opvang en opvoeding van de wees kon eveneens uitbesteed worden.

Voor de houdenisse van de minderjarige halve wezen had de langstlevende ouder in principe recht op alle opbrengst van het aan de wezen toegevalen erfdeel.

Na het overlijden van beide ouders waren de voogden van de wees verantwoordelijk voor de opvang en het onderhoud van het kind en dienden ze een houder of houderigge te zoeken. In elk geval werd de opvang, zowel van halve wezen als van volle wezen, bekostigd uit de opbrengst van de 'weespenningen', waarvoor de voogden instonden en waarbij er bijzondere aandacht van de 'oppervoogden' ging naar de vrijwaring van het wezenbezit. Alleen in uitzonderlijke gevallen (volle wezen, zonder familie en zonder bezit), kon een wees opgenomen worden in het weeshuis (tevens vondelingenhuis).

DE 'VOOGDYE' OVER DE MINDERJARIGE WEZEN

Niet alleen de minderjarige volle wezen, ook de minderjarige halve wezen kwamen na de dood van één van de ouders onder voogdij en dus onder de bescherming van hun voogden. Deze werden bij voorkeur gekozen uit de dichtste familieleden (de 'vrienden en magen'), die trouwens potentiële erfgenamen van de wezen waren.

De taak van de voogd(en) bestond in:

- a. het opmaken en doen verlijden van de staat van goed,
- b. het beheren van het patrimonium,
- c. het beleggen van de beschikbare weespenningen,
- d. het regelmatig (jaarlijks tot driejaarlijks) rekenschap geven over het beheer van de weesgoederen (weesrekeningen).

De wees werd ontvoogd zodra hij de ontvoogdingsleeftijd bereikte of eventueel vroeger, hetzij door aangaan van een huwelijk, het aannemen van de religieuze staat of door expliciete verklaring tot ontvoogding. De wezen ontvingen dan na de eindafrekening hun aandeel in de erfenis. De voogd kreeg kwijtschelding op basis van de ingediende eindafrekening ('rekeninghe purgatieve').

Bij het verdwijnen van een voogd (afsterven, afzetten) moest onmiddellijk tot de benoeming van een plaatsvervanger overgegaan worden.

DE GEVOLGDE PROCEDURE BIJ EEN STERFHUIS MET MINDERJARIGE WEZEN.

Is er minstens 1 minderjarige of gehandicapte erfgerechtigde dan werd er volgens het gewoonterecht een zeer strikte procedure gevolgd, waarvan niet mocht worden afgeweken en die bestond uit de volgende stappen:

1. een voorlopige voogd (de 'deelvoogd') werd aangeduid. Bij de dood van één der ouders, moest de langstlevende ouder binnen de kortste tijd voor de schepenen verschijnen en de aanstelling van een deelvoogd eisen. Waren beide ouders overleden, dan was dit de plicht van de familie. Ook de schepenen konden zelf een deelvoogd (de 'camervoogd') aanstellen. Gewoonlijk werd de naaste mannelijke, bekwame bloedverwant van de minderjarige(n), liefst uit de familie van de overledene, tot deelvoogd aangesteld. Er kon een voogd zijn van de vaderszijde (voogd 'paterneel') en/of een voogd van de moederszijde (voogd 'materneel')
2. de deelvoogd legde de eed af van ten overstaan van de 'wet' binnen de volgens de costumen bepaalde termijn
3. de deelvoogd moest binnen een door de costumen bepaalde termijn (deze bedroeg bijvoorbeeld 40 dagen in Gent) de boedelbeschrijving (de 'staat van goed') van de aan de minderjarige wezen nagelaten roerende en onroerende goederen (het actief) en van de schulden (het passief) opstellen of laten opstellen door 'prijzers' en deze meedelen aan de

'oppervoogden' (de schepenen van een heerlijkheid, in Gent de schepenen van gedele) of aan de weesmeesters

4. de staat van goed moest 'te wetwaert' worden gebracht door de deelvoogd (het was ook mogelijk verlenging van de termijn van boedelbeschrijving te bekomen). De inventaris werd dan voorgelezen in tegenwoordigheid van de schepenen, de overlevende ouder en de familieleden van de wezen die dus, alvorens hun goedkeuring te verlenen, eventuele onwaarheden aan het licht konden brengen. Alle aanwezigen moesten de boedelbeschrijving goedkeuren. De deelvoogd moest voor de schepenen een eed afleggen dat de door hem opgestelde boedelbeschrijving strookte met de werkelijkheid. Legde hij een valse verklaring af dan werd hij gestraft als een meinedige en dief; eventueel moest hij een schadevergoeding betalen aan de betrokkenen
5. de boedelbeschrijving of staat van goed werd ingeschreven in het schepenregister of wezenboek en kreeg hierdoor kracht van authenticiteit
6. de deelvoogd kreeg ontslag en men ging over tot de aanduiding van de definitieve voogd (de 'staande voogd'). Het definitief voogdijschap (de "staende voochdye") werd in de meeste gevallen toegekend aan de overlevende ouder, het was echter ook mogelijk dat de deelvoogd "staende voocht" werd. De definitieve voogd moest voor zijn voogdij een voldoende borg geven en twee personen zoeken (de "sekers" of "borgens"), die zich met hem solidair moesten verklaren
7. de definitieve voogd moest voldoen aan bepaalde beheersverplichtingen (bij wijzigingen in actief en passief), was regelmatig rekenschap verschuldigd (om de 1 à 3 jaar) en kon eventueel gesanctioneerd worden.

Het opstellen van de staat van goed van minderjarige wezen is (in principe) verplicht en er zijn uiteraard kosten aan verbonden. Kan men de kosten ervan niet betalen, dan wordt de staat van goed ambtshalve opgesteld zonder kosten ('pro deo').

DE VORMSTRUCTUUR VAN EEN STAAT VAN GOED:

In de aanhef (het 'prohemium') vindt men eerst de naam van de overledene, plaats en datum van overlijden, de filiatie van de overledene, de opgave van één of meer huwelijken, de naam van de 'houder(igge)' (doorgaans de weduwnaar of weduwe), de namen van de nog levende (minderjarige) kinderen uit elk huwelijk, met hun leeftijd, de naam van de voogden of de personen die de inventaris indienen. In geval er een huwelijkscontract was opgemaakt werd daarvan een afschrift ingelast. Tevens wordt vermeld of de overledene poorter of poorteres was van een stad.

Dan volgt de nauwkeurige beschrijving van de bezittingen en de schulden van de overledene, ingedeeld in hoofdstukken ('capittels'). De capittels zijn onderverdeeld in 'artikels', de artikels zijn onderverdeeld in 'items'.

In het hoofdstuk van de activa (de 'baten') wordt in diverse rubrieken beschreven:

- a. het onroerend bezit op het ogenblik van het overlijden, huizen of hofsteden en/of gronden met vermelding van de oppervlakte en de lokalisatie, het juridisch statuut van het onroerend goed (allodiale grond, cijnsgrond of leen), de eventuele hypotheekleningen erop (bezette renten, de heerlijke lasten en andere bijzonderheden). Eveneens wordt aangeduid of het geërfde bezittingen ('gronden van erfve') of tijdens het huwelijk aangekochte bezittingen (de 'conquesten') betreft.

- b. het roerend bezit (op het ogenblik van het overlijden) in het huis, de stallen en de schuur en op het hof. De huisraad werd veelal kamer per kamer of per groepen van voorwerpen beschreven en geprezen. Het betreft een opgave van meubelen, juwelen, zilverwerk, boeken, ambachtsgerief, de kleren, dieren, vruchten, enz. Deze opgave is niet steeds even gedetailleerd.
- c. de renten en hun aard (erfelijke renten, lijfrenten), schuldvorderingen en het contant geld vermeld.

In het hoofdstuk van de passiva (de 'commeren') komen de lasten en schulden van het sterfhuis aan bod (zoals aangegane leningen, achterstallige pachten, te betalen pointingen en settingen, achterstallige lonen aan personeel, medicijnen en dokterskosten, ...), evenals de 'doodschulden' (het aan de heer te betalen 'beste hoofd').

In een apart hoofdstuk volgen nog de begrafenis-kosten (de 'funeraillen'), de schrijfkosten van de boedelbeschrijving en de auditierchten voor baljuw, schepenen en greffier.

Onder de hoofding 'recompense' behandelt men de vereffening van schulden aan de huisgenoten onderling.

Op het einde wordt dan in de 'liquidatie int corte' een synthetisch overzicht gegeven van de verschillende posten en berekent men, na aftrek van de gedane kosten, het aandeel van elk van de wezen/erfgenamen in het saldo.

DE INVENTARIS EN MINUUT VAN STAAT VAN GOED

Er is een essentieel onderscheid tussen de losse staten van goed (de 'minuten') en de staten van goed geregistreerd in de weesboeken. De losse staten zijn boedelbeschrijvingen of inventarissen van sterfhuizen, op basis waarvan achteraf de verdeling tussen de erfgenamen gebeurde. Ze bevatten dus de meeste gegevens, zijn zeer volledig en bijgevolg interessanter dan de geregistreerde staten in de wezerijregisters. Deze laatste hebben betrekking op de goederen die aan de minderjarige wezen toevielen nadat de verdeling gebeurd was.

STATEN VAN GOED TE GENT

Te Gent was de schepenbank verdeeld in enerzijds de "schepenbank van de keure" (of de hoge schepenbank) en anderzijds de "schepenbank van gedele" (of de lage schepenbank). De schepenen van gedele ("ghedelee") hadden jurisdictie in verzoeningen (ze waren "paisierders") en in erfeniszaken (ze waren de "oppervoogden" van alle wezen, belast met het toezicht op de minderjarigen en de behartiging van hun belangen). In Gent oefenden de schepenen hun bevoegdheid zelf uit, in tegenstelling met de meeste andere Vlaamse steden, waar deze bevoegdheid uitgeoefend werd door een speciaal organisme, de "weeskamer".

Te Gent gold de regel "niemandt en es bastaerdt van moeders weghe": een bastaard erfde dus samen met de wettige erfgenamen van zijn moeder en ook in de nalatenschap van de wettige bloedverwanten langs moeders zijde. De vader mocht zijn bastaard begiftigen hetzij door schenking onder levenden hetzij bij testament. Indien deze bastaard overleed zonder wettige erfgenamen, moest het geschonken goed terugkeren vanwaar het gekomen was.

INHOUDSTAFEL

Onze jaarlijkse daguitstap	1
De Reformatie in het Oudenaardse en de Vlaamse Ardennen (deel III)	2
Erfgoeddag 18 april 2004	7
Documentatiecentrum Ter Maelsaecke - Aanwinsten in het boekenbestand	8
Uitstap naar Brussel op vrijdag 5 maart 2004	10
Criminaliteit in het Land van Aalst	11
Priesters uit onze regio tijdens het Ancien Régime in het Land van Aalst (3)	13
Algemene mededelingen	17
«Staten van Goed» - Terminologie	18
Inhoudstafel.	24

Vlaamse Vereniging voor Familiekunde

Afdeling Vlaamse Ardennen

Opgericht in 1990

Periodiek tijdschrift

Twaalfde jaargang 2004 – nr. 30

Verantwoordelijke uitgever:

Jos. Van Eeckhoudt, Vontstraat 76 - 9700 Oudenaarde

Werkten mee aan dit nummer:

Gerard Van de Meulebroucke

Edgard Van Droogenbroeck

Jos Van Eeckhoudt

Marc Vuylsteke

BESTUUR

Erevoorzitters

Paul Van Butsele, Glorieuxlaan 17

9600 Ronse

tel.: 055 21 12 78

Elsa Vandermeersch-Lantmeeters, Burgschelde 11

9700 Oudenaarde

tel.: 055 31 13 23

Erebestuurslid

Daniël Vanderstraeten, Doornikse Heerweg 82

9700 Oudenaarde

tel.: 055 31 33 87

Voorzitter

Edgard Van Droogenbroeck, Korsele 43

9667 Horebeke

tel.: 055 49 85 01

Ondervoorzitter

Gerard Van de Meulebroucke, Meersstraat 99

9620 Zottegem

tel.: 09 360 10 51

Secretaris

Jos. Van Eeckhoudt, Vontstraat 76

9700 Oudenaarde

tel.: 055 31 56 64

Penningmeester

Marc Vuylsteke, Rijksweg 125

9681 Maarkedal

tel.: 055 21 68 27

Public Relations

Carlos Aelvoet, Pareelstraat 11

9790 Worteg.-Pet.

tel.: 055 31 24 49

Leden

Didier De Paemelaere, Kortrijkstraat 65

9790 Worteg.-Pet.

tel.: 055 31 59 79

Michel Gyselincx, Blote 8

9700 Oudenaarde

tel.: 055 31 48 79

Website: www31.brinkster.com/vvfvlaamseard.

Niet-leden kunnen dit tijdschrift bekomen door storting van € 6,20
op rekening 443-5646341-77 van V.V.F. Vlaamse Ardennen
p/a Rijksweg 125 - 9681 Maarkedal